

Kokemuskouluttajatoiminta Pohjois-Suomessa

Kokemuksia ja kehittämislinjauksia

Mäyrä Tarja

Sosiaalialan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2014

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä:	Tarja Mäyrä
Opinnäytetyön nimi:	Kokemuskouluttajatoiminta Pohjois-Suomessa
Sivuja (joista liitesivuja):	30 (2)
Päiväys:	09.02.14
Opinnäytetyön ohjaajat:	Rauni Rätty ja Merja Hjulberg

Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia kokemuskoulutustoiminnan toimivuutta Meri - Lapin alueella olevien kokemuskouluttajien subjektiivisten kokemusten kautta. Lähtökohtana oli selvittää millaisia tavoitteita kokemuskoulutusta kehittämissä hankkeissa on ollut ja miten ne ovat integroituneet käytäntöön.

Teoreettinen viitekehys: Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys perustuu kokemuskoulutuksen käsitteeseen, kokemuskoulutuksen historiaan Suomessa ja kokemuskoulutuksen tämän hetkiseen tilaan.

Metodologinen esittely: Laadullisen tutkimuksen avulla perehdytään kokemuskouluttajilta teemahaastattelujen kautta saavutettujen näkökulmien merkitykseen kokemuskouluttajatoiminnan kehittämisen näkökulmaan. Analyysissä käytetty aineisto hankittiin haastatteleamalla rajattua joukkoa kokemuskouluttajia. Rajauksessa kriteereinä olivat jäsenyys kokemuskouluttajaverkostoon ja tietojen löytyminen kokemuskouluttajarekisteristä. Teemahaastattelussa pohdittiin omaa toimintaa, koulutusta ja sen kehittämistä, taustajärjestöjen merkitystä sekä toiminnan markkinointia.

Keskeiset tulokset: Haastatteluissa kävi ilmi, että toimintana kokemuskoulutus on tärkeä toimintamuoto, jossa kehittämisen paikkoja ovat mm. sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen ja toiminnan selkeämpi organisointi.

Johtopäätökset: Kokonaisuuden hallitsemiseksi ja yhtenäisten käytäntöjen luomiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten tietoa jaetaan kentälle. Kehittämisen näkökulmasta on vaikeaa tuottaa kehittämisideoita, jos toiminta ymmärretään eri tavalla tai ei ymmärretä lainkaan.

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Services

Degree programme:	Degree programme in Social Services
Author:	Tarja Mäyrä
Thesis title:	Expert patient trainer activity in Northern Finland
Pages (of which appendixes):	30 (2)
Date:	09.02.14
Thesis instructor(s):	Rauni Rätty and Merja Hjulberg
<p>Description of thesis: The purpose of my thesis is to study how the expert patient trainer activity works in the Sea-Lapland area. The aim of my thesis is to find out how the expert patient trainer activity was integrated in practise.</p> <p>Theoretical framework: In the theoretical framework of my thesis is in based on the concept of expert patient trainer, history of expert patient trainer activity and where we are today.</p> <p>Methodological introduction of the graduate thesis: My thesis is a qualitative study. The answers to my research problems I looked for by interviewing five expert patient trainers, who have done this kind of voluntary work for many years.</p> <p>Primary findings: The interviewees pick up things that need to improve, for example the internal and external informing and cleaner organization.</p> <p>Conclusions of the thesis: In order to control the big picture and to create a coherent convention it is important to pay attention to how the messages reach the grass roots. And it is important that all who are involved in expert patient trainer activity, understand what the activity and all the concepts mean.</p>	
Keywords: Expert patient trainer activity, expert patient trainer, living library	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 KOKEMUSKOULUTUS	7
2.1. Kokemustieto ja sen jakaminen	7
2.2. Kokemuskouluttaja	8
2.3. Kokemuskoulutuksen historia	10
2.4. Kokemuskoulutusverkosto	12
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
3.1. Opinnäytetyön lähtökohdat	15
3.2. Opinnäytetyön metodologiset valinnat ja aineiston keruu	17
3.3. Opinnäytetyön aineiston analysointi	18
4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSIA	21
4.1. Haastattelu	21
4.2. Kokemuskoulutus	22
4.3. Kokemuskouluttajakoulutus	25
4.4. Kokemuskoulutuksen merkitys	27
5 POHDINTA	31
LÄHTEET	35
LIITTEET	37

1 JOHDANTO

”Pieni laulu ihmisestä

Ihminen tarvitsee ihmistä,/ ollakseen ihminen ihmiselle,/ ollakseen itse ihminen./ Lämpimin peitto on toisen iho,/ toisen ilo on parasta ruokaa./ Emme ole tähtiä, taivaan lintuja,/ olemme ihmisiä, osa pitkää haavaa./ Ihminen tarvitsee ihmistä./ Ihminen ilman ihmistä,/ on vähemmän ihminen ihmisille,/ vähemmän kuin ihminen voi olla./ Ihminen tarvitsee ihmistä.

– Tommy Tabermann -”

Ihmisyyden puuttuminen kohtaamisissa voi olla merkki epävarmuudesta, jonka aiheuttavat omat ennakkoluulot ja -käsitykset. Kohtaamiset perustuvat usein siihen tietoon, joka meillä itsellämme on opittuna ja koettuna. Vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon opetusyksiköissä annetaan opiskelijoille tietoa kohtaamisiin ja välineitä onnistuneen vuorovaikutuksen toteutumiseen, tarvitaan näiden tueksi myös kokemuksia inhimillisistä kohtaamisista ja näkökulmia arkeen, erilaisiin elämäntilanteisiin.

Näihin kohtaamisiin hyvän mahdollisuuden tarjoavat kokemuskouluttajat. Kokemuksellisen tiedon hyödyntämistä systemaattisesti on sosiaali- ja terveydenhuollon opetusyksiköissä käytetty jo reilun kahdenkymmenen vuoden ajan. Kokemuskouluttajuudessa yhteistyötä tekevät järjestöt, sosiaali- ja terveystieteiden opetusyksiköt sekä kokemuskouluttajat. Tämän yhteistoiminnan saavuttamiseksi työtä tehdään niin valtakunnallisella kuin alueellisellakin tasolla.

Kuullessani ensimmäisen kerran kokemuskouluttajatoiminnasta, mielenkiintoni heräsi ja uteliaisuuteni innoitti etsimään mahdollisuutta tuottaa kokemuskouluttajuutta käsittelevä opinnäytetyö. Tavoitteenani oli tuoda paremmin esille kokemuskouluttajuutta ja toisaalta myös toimijoiden omakohtaisten kokemusten kautta tarkastella, miten toiminta konkreettisesti toteutuu.

Kokemuskoulutuksen kehittämistyön kautta on pyritty vastaamaan niihin haasteisiin, joita sosiaali- ja terveydenhuollossa on noussut, kun asiakaslähtöinen työote on painotunut yhä enemmän. Lisäksi kehittämistyössä on tavoitteena ottaa huomioon kolmannen sektorin toimintamahdollisuudet sosiaali- ja terveydenhuollon rinnalla. Kokemuskoulutusta tukemaan ja kehittämään on luotu niin valtakunnallisia kuin alueellisiakin rakenteita. Yksi valtakunnallinen kokemuskoulutusta tukeva ja kehittävä yhteisö on kokemuskoulutusverkosto. Kokemuskoulutusverkosto lähti muotoutumaan nykymuotoonsa Kokemuskoulutuksesta pätevää -hankkeen kautta.

Kokemuskoulutus sinänsä ei ole uusi keksintö, vaan sitä on Suomessa lähdetty kehittämään jo 1980 -luvun lopulla potilasluennoitsijoiden avulla ja sittemmin kehittämistyötä on jatkettu POLKU -projektissa. Kokemuksellisuutta hyödynnetään tänä päivänä hyvin monella tapaa, mm. kokemusasiantuntijoita, kokemustutkijoita ja kokemuskouluttajia, yhteiskunnan eri toiminta-alueilla.

On tärkeää, että valtakunnan tasolla kehitetään yhtenäisiä valtakunnallisia toimintamalleja, joiden avulla taataan koko maassa tasalaatuinen kokemuskouluttajien koulutustaso ja toimintamahdollisuudet. Yksi hyvä tapa kehittää toimintaa on kuunnella kentällä toimivien kokemuskouluttajien kokemuksia. On myös tärkeää, että kokemuskouluttajat tiedostavat toimivansa osana suurempaa kokonaisuutta ja että heillä on mahdollisuudet olla vaikuttamassa toiminnan kehittämiseen.

Kokemuskoulutus on järjestölähtöistä toimintaa ja kokemuskouluttajien omilla taustajärjestöillä on tärkeä merkitys toiminnan kehittämisessä ja tukemisessa. Aktiivisuutta tarvitaan niin kokemuskouluttajilta itseltään kuin heidän taustajärjestöiltä, jotta tuki- ja kehittämistyöllä olisi pysyviä vaikutuksia. Kokemuskoulutusverkosto on levittänyt kokemuskoulutusta valtakunnallisesti ja pyrkii toimillaan kehittämään ja tukemaan mm. kokemuskouluttajakoulutuksia. Opinnäytetyöstä on tehty hankkeistamissopimus kokemuskoulutusverkoston kanssa ja tästä syystä olen rajannut myös haastateltavat kokemuskoulutusverkoston kokemuskouluttajarekisteristä ja alueellisesti Meri-Lapin alueella toimiviin kokemuskouluttajiin.

2 KOKEMUSKOULUTUS

2.1. Kokemustieto ja sen jakaminen

Kokemustieto on omakohtaista omaan kokemukseen perustuvaa tietoa joko oman tai läheisen sairastumisesta. Oman tai läheisen sairauden kautta muodostunut kokemustieto auttaa kohtaamaan erilaisia sairastamiseen liittyviä ongelmia ja ymmärtämään niitä.

Kokemustiedolla on monet kasvot. Vastaanottaja voi kokea sen itsetutkiskeluun mahdollistavana, avartavana tai valistavana. Kokemustieto voi olla myös niin kertojalle kuin saman kokeneelle terapeutista tai lohduttavaa. Kokemustietoa meillä Suomessa jakavat kokemuskouluttajat, kokemusasiantuntijat sekä kokemustiedottajat, - arvioijat ja -tutkijat.

Kaikki kokemustietoa jakavat ovat oman kokemuksensa asiantuntijoita. Varsinaisesti kokemusasiantuntijaksi sosiaali- ja terveysministeriö on määritellyt henkilön, jolla on omakohtaista kokemusta mielenterveys ja päihdeongelmista. Hän voi olla joko itse kärsivä, niistä toipunut, palveluita käyttänyt, omaisena tai läheisenä oleva.

Kokemuskoulutus on toimintaa, jossa sosiaali- ja terveydenhuolto opetusyksiköissä käytetään kokemustietoa osana opetusta. Pitkäaikaissairaita ja vammautuneita sekä heidän läheisiään koulutetaan jalkautumaan ja jakamaan omaa kokemustaan arjessa selviytymisestä.

Osana kokemuskoulutusta on myös taustayhteisön merkitys. Kokemuskouluttajan tulee tuntea taustajärjestönsä toimintaa ja hänen tulee olla sitoutunut toimimaan yhteistyössä taustayhteisönsä kanssa. Toisaalta taas taustayhteisö sitoutuu tukemaan yhteisöön sitoutunutta kokemuskouluttajaa hänen toiminnassaan kokemuskouluttajana. Jokaisella ko

kemuskoulutusverkostoon kuuluvalla järjestöllä on kokemuskoulutuksen yhteyshenkilö sekä kokemuskouluttajaverkostolla on myös rekisteri koulutuksen saaneista kokemuskouluttajista (kokemuskoulutus.fi). Kokemuskouluttaja rekisteri on yksi työvälineistä, jonka avulla pyritään helpottamaan kokemuskouluttajien pääsyä oppilaitoksiin pitämään luentoja.

2.2. Kokemuskouluttaja

Kokemuskouluttajana toimiva on pitkäaikaissairas, vammainen tai heidän läheinen. Kokemuskouluttajaksi kouluttautuva jakaa omaa kokemustaan siitä miten sairauden tai vamman kanssa arjessa selvitään, miten hoito tai kuntoutus on hänen kohdallaan toteutunut. Teemoja voivat olla näkemykset palveluista, hoidosta tai kuntoutumisesta sekä kokemusperäinen tieto sairaudesta, vammaisuudesta ja näiden kanssa selviytymisen keinoista.

Kokemuskouluttajat pitävät luentoja tai osallistuvat muulla tavoin opetukseen. Kokemuskouluttajat saavat pedagogiset perusvalmiudet kokemuskouluttajaperuskoulutuksen kautta. Kokemuskouluttajaksi ryhtyvä sitoutuu toimimaan eettisten periaatteiden mukaisesti ja allekirjoittaa kokemuskouluttajan sitoumuslomakkeen (kokemuskoulutus.fi).

Kokemuskouluttajana toimimiseen kuuluu myös se, että kokemuskouluttaja saa tarvitsemansa tuen ja hänellä on mahdollisuus täydennys- ja päivityskoulutukseen sekä työnohjaukseen. Näiden toimien tavoitteena on tukea kokemuskouluttajien pitkäkestoista sitoutumista toimintaan. Jokainen kokemuskouluttaja on jonkun kokemuskoulutusverkostoon kuuluvan järjestön edustaja. Ja nämä kokemuskouluttajien toimintaa tukevat toimenpiteet kuuluvat kokemuskouluttajan taustajärjestön vastuulle (kokemuskoulutus.fi).

Kokemuskouluttajuudesta pätevää -hankkeen osa projektina laadittiin valtakunnallinen kokemuskoulutuksen koulutusohjelma. Koulutusohjelmassa määritellään kokemuskouluttajan soveltuvuuskriteerit, koulutuksen tavoitteet, opetussisältö, toteutustapa ja arviointi. Seuraavassa tärkeimpiä huomioita kokemuskouluttajatoiminnan kriteeristöistä ja toiminnasta kokemuskouluttajana.

Kokemuskouluttajaksi ryhtyminen vaatii henkilöltä itseltään tiettyjä perusvalmiuksia. Näillä soveltuvuuskriteereillä pyritään siihen, että tuleva kokemuskouluttaja kykenee jakamaan kokemustietoa, ei hoitamaan koulutuksen kautta omaa sairauttaan, hän kykenee refleктоimaan omaa toimintaansa ja osaa irrottautua toiminnasta, mikäli elämäntilanne jostain syystä muuttuu. Soveltuvuuskriteereillä halutaan myös taata se, että kokemuskouluttaja on sitoutunut ja motivoitunut toimimaan kokemuksellisen tiedon jakajana.

Peruskoulutukseen osallistuminen antaa kokemuskouluttajan pätevyyden. Koulutukseen päästäkseen henkilön tulee täyttää soveltuvuuskriteerit, jonka jälkeen henkilön oma taustajärjestö valitsee koulutettavat henkilöt. Lopullisesti kuitenkin mahdollisuudet toimia kokemuskouluttajana vahvistuvat vasta peruskoulutuksen aikana.

Vaikka kokemuskouluttajan tärkein lähtökohta on oma tarina ja oman kokemuksen jakaminen, on peruskoulutukselle laadittu tavoitteet, jotka kokemuskouluttajan tulee hallita peruskoulutuksen jälkeen. Kokemuskouluttajan tulee tunnistaa motiivinsa toimintaan ja olla kiinnostunut kehittymään. Kokemuskouluttaja osaa jäsentää omaa tarinaansa suhteessa teoreettiseen tietoon sekä osaa rajata oman esityksensä. Opetus antaa valmiuksia esiintymiseen ja kohderyhmän huomioimiseen esityksessä, se auttaa ymmärtämään vuorovaikutuksen merkityksen opetustilanteissa. Kokemuskouluttajan tulee osata ottaa ja myös antaa rakentavaa palautetta. (Kokemuskoulutuksen koulutusohjelma 2010.)

2.3. Kokemuskoulutuksen historia

Ennen kokemuskouluttajaverkoston toimintaa kokemuksellista tietoa toki on jaettu ja toimintaa kehitetty. Jo 1980-luvulla alettiin kiinnittämään huomiota siihen, miten potilaiden kokemuksia voitaisiin hyödyntää ammattilaisten koulutuksessa ja hoidon kehittämisessä. Ja niinpä lääkintöhallituksen rahoittama toteutettiin yhteishoitoa edistävä projekti, jossa toiminnan ydin oli potilaan osallisuus hoidonsuunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tämän projektin osahankkeena toteutettiin myös potilasluennoitsijoiden kouluttaminen sairaanhoito-oppilaitoksiin. (Kokemus & Koulutus -lehti 2013, 4-5). Koulutusyhteistyö jäi kuitenkin tämän hankkeen myötä varsin satunnaiseksi ja yksittäisten oppilaitosten ja yhdistysten väliseksi toiminnaksi.

1990 -luvun lopulla aihe nousi jälleen pinnalle ja käynnistettiin Kansanterveysjärjestöjen yhteishanke POLKU. POLKU -projektissa tavoitteena oli pyrkiä löytämään mahdollisimman monia erilaisia toimintamuotoja systemaattisiin kohtaamisiin. Tavoitteena oli pyrkimys kehittää opetusyksiköiden opetussuunnitelmien sisältöä asiakaslähtöisemmäksi. Opiskelijoiden tulisi huomata potilaiden omakohtainen tieto voimavarana, silloin kun toteutetaan hoitoa ja kuntoutusta. Projektissa pitkäaikaissairaat toimivat tutoreina eli potilasluennoitsijoina mukana olevissa opetusyksiköissä. He toimivat asiakasnäkökulman tuojina opiskelijoille mm. itsenäisessä opiskelussa, käytännön harjoittelussa ja opinnäytetöissä. Tutorit eli potilasluennoitsijat toimivat myös alustajina luennoilla.

Projekti käynnistyi 1998 ja mukaan lähti 12 kansanterveysjärjestöä ja kolme oppilaitosta. Lisää oppilaitoksia tuli mukaan joka vuosi ja 2001 mukana oli 10 opetusyksikköä. Lapista mukana olivat Rovaniemen amk, sosiaaliala ja Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan sosiaalityön laitos. Projektin rahoittajana toimi RAY ja sitä hallinnoi Suomen MS-liitto ry. Johtoryhmässä oli edustajat mukana olevista kansanterveysjärjestöistä sekä opetusyksiköiden edustajat ja projektipäällikkö. Lisäksi jokaisella projektipaikkakunnalla toimi ohjausryhmä. Ohjausryhmät koordinoivat ja suunnittelivat oppilaitoksen tutoritoimintaa. (polkuprojektin loppuraportti 2002). Projektin päättymisen jälkeen Lapissa tutor -ryhmä jatkoi toimintaansa Rovaniemen seudun vapaaehtoistyönkeskus Neuvokkaan Neuvokasrenkaassa. Tutorit saavat Neuvokkaalta matkakorvauksen

ja muut vapaaehtoistyöntekijälle oikeutetut huoltopalvelut ja heidän luentotuntinsa lasketaan mukaan Neuvokkaan suoritteisiin. (Melamies 2005).

Kokemuskoulutusverkoston nykymuotoinen luomisprosessi aloitettiin vuonna 2008 Kokemuskoulutuksesta pätevää -hankkeen myötä (Koko-tiedote 2/2011, 3). Hanketta rahoitettiin RAY:n avustuksella ja sitä hallinnoimaan ryhtyi Suomen Reumaliitto ry (Kokemuskoulutuksen koulutusohjelma 2010, 4). Kokemuskoulutusverkostoon lähti mukaan 25 valtakunnallista liittoa ja yhdistystä sekä 14 opetusyksikköä (Kokemuskoulutuksen koulutusohjelma 2010, 4). Tänään mukana on yli 30 valtakunnallista eri sairaus- ja vammaisryhmiä edustavaa liittoa tai yhdistystä sekä vajaa 60 opetusyksikköä (kokemuskoulutus.fi; Kokemus & Koulutus 2013, 23).

Hankkeen aluksi liitot ja yhdistykset sitoutuivat verkostoon nimeämällä yhteyshenkilön ja laittamalla tavoitteekseen kokemuskouluttajuuden edistämisen. Vaikka taloudellisia sitoumuksia ei vaadittu ja jokainen sai omien resurssiensa mukaan määritellä osallisuutensa, keskusteltiin jo heti alkuunsa kumppanuussopimuksista. Tavoitteena oli laatia tulevaisuudessa kumppanuussopimukset verkostoon liittyvien kesken. Näissä määriteltäisiin verkostoon kuuluvien oikeudet ja velvollisuudet (Koko-tiedote 2/2011, 3).

Vuonna 2011 kokemuskouluttajatoiminnan kehittämistä jatkettiin Kokemuskoulutuksesta pysyvää -hankkeella (Koko-tiedote 1/2011). Joka sekin oli RAY:n rahoittama hanke ja hanketta hallinnoi edelleen Suomen Reumaliitto ry. Kokemuskouluttajuudesta pysyvää -hankkeen tärkeimmäksi tavoitteeksi on määritelty kokemuskoulutustoiminnan istutus kaikkiin keskeisiin opetusyksiköihin (Koko-tiedote 1/2011). Aluksi hanke suunniteltiin yksivuotiseksi, mutta siihen haettiin jatkorahoitus. Kohdennettua yleisavustusta päädyttiin hakemaan vuosille 2012-2014, koska koettiin, että toiminta ei vielä ollut levinnyt kaikkiin opetusyksiköihin, eikä muodostunut vakiintuneeksi osaksi opetusta ja toisaalta osalla mukana olevista liitoista ja yhdistyksistä kokemuskouluttajatoiminta on vasta käynnistymässä (Koko-tiedote 2/2011, s.6).

2.4. Kokemuskoulutusverkosto

Kokemuskoulutusverkosto toimii valtakunnallisena, johon alueellisen näkökulman tuovan sen keskeiset yhteistyötahot eli opetusyksiköt ja alueelliset ohjausryhmät. Kokemuskoulutusverkoston arvoja ovat tasavertaisuus ja suvaitsevaisuus ja verkosto toimii tasapuolisesti ja puolueettomasti eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Seuraavassa avaan kokemuskoulutusverkoston organisaatiota ja päätöksentekoa nykymuodossaan sekä paikallistason kokemuskouluttajatoimintaa.

Kokemuskoulutusverkoston toiminnan tarkoitus on toimia yhteistyöverkostona, edistää oppilaitosyhteistyötä, kehittää ja koordinoida sekä toimia yhteistyössä verkoston ja muiden yhteisöjen, viranomaisten ja julkisen palvelujärjestelmän kanssa. Näitä tarkoituksia toteuttaakseen verkosto tekee vaikuttamistyötä laatimalla esityksiä ja aloitteita kokemuskouluttajatoiminnan edistämiseksi, harjoittaa tiedotus- ja julkaisutoimintaa, järjestää neuvottelu-, koulutus- ja muita tilaisuuksia kokemuskouluttajatoiminnan edistämiseksi, ylläpitää kokemuskoulutus.fi -sivustoa sekä kehittää kokemuskouluttajien peruskoulutusta ja valvoo laatukriteerien noudattamista.

Kokemuskoulutusverkostoon voi liittyä jäseneksi yleishyödylliset, sosiaali- ja terveysalan rekisteröidyt yhdistykset ja liitot sekä säätiöt, jotka haluavat edistää kokemuskoulutusta. Jäseneksi liittyminen edellyttää verkoston kumppanuussopimuksen hyväksymisen. Jäsenyydestä voi luopua ilmoittamalla siitä hallinnoivalle järjestölle. Huomioitavaa on, että verkoston jäseneksi liittyminen ei vie järjestöitä niiden itsenäisyyttä eikä toimintavapautta heidän omiin toimialoihinsa liittyvissä asioissa, lisäksi järjestät toimivat edelleen omien eettisten ohjeidensa mukaisesti (Kokemuskoulutusverkoston kumppanuussopimus ja toimintaperiaatteet).

Päätöksenteko ja toimintaan liittyvät toimenpiteet sekä valtakunnalliset strategiat laaditaan valtakunnallisessa ohjausryhmässä. Valtakunnallinen ohjausryhmä koostuu järjestöjen, oppilaitosten ja kokemuskouluttajien edustajista ja siinä on 7 – 10 edustajaa. Ohjausryhmän jäsenten toimikausi kestää kaksi vuotta ja erovuorossa vuosittain korkein

taan puolet ohjausryhmän jäsenistä. Valtakunnallinen ohjausryhmä toimii tarvittaessa mm. edustajana sairaanhoitopiireihin, opetushallitukseen ja Sosiaali- ja terveysministeriöön. Verkoston edustajina ja annettavien lausuntojen allekirjoittajina toimivat ohjausryhmän puheenjohtaja ja hallinnoivan järjestön edustaja.

Valtakunnallinen ohjausryhmä saa tietoa ja ideoita kehittämistarpeista järjestöyhteyshenkilöverkostolta. Se antaa esityksiä ja tekee kannanottoja sellaisista asioista, joihin kaivataan valtakunnallisia linjauksia sekä tekee ehdotuksia seuraavan vuoden painopistealueista. Ohjausryhmä pyrkii toiminnallaan tukemaan alueellisten rakenteiden syntymistä sekä koordinoitua ja yhtenäistä kokemuskouluttajamallin juurtumista eri puolilla Suomea (kokemuskoulutus.fi). Järjestöyhteyshenkilöverkosto koostuu kokemuskoulutusverkoston jäsenjärjestöjen nimeämistä edustajista. Edustaja on yleensä se, joka vastaa valtakunnallisessa liitossa tai yhdistyksessä kokemuskouluttajatoiminnasta ja sen käytännön toteutuksesta. Hallinnoiva järjestö kutsuu järjestöyhteyshenkilöverkoston koolle 2 -3 kertaa vuodessa ja huolehtii kokousten järjestelyistä ja asialistan koostamisesta.

Kokemuskoulutusverkoston keskeisimmät yhteistyötahot ovat alueelliset ohjausryhmät ja verkostoon kuuluvat opetusyksiköt. Tällä hetkellä mukana on vajaa 60 opetusyksikköä (toisen asteen, ammattikorkeakoulujen ja lääketieteellisten tiedekuntien opetusyksiköitä). Verkoston toimintaan mukaan ilmoittautuneet opetusyksiköt ovat sitoutuneet edistämään kokemuskouluttajatoimintaa omassa yksikössään ja he ovat nimenneet toimintaan yhteyshenkilön, jonka kautta informaatio verkoston ja opetusyksikön välillä toimii.

On huomattava, että alueelliset eroavaisuudet ovat hyvin erilaiset ja niinpä yhteistyön onnistumiseen tarvitaan alueellisia toimijoita. Alueilla, joissa kokemuskoulutustoimintaa on, toimivat alueelliset ohjausryhmät, jotka koostuvat alueella toimivista kokemuskouluttajista, opetusyksiköiden edustajista ja järjestöjen edustajista. Alueelliset ohjausryhmät vastaavat toiminnan koordinoinnista, kehittämisestä. Se huolehtii vuosittain alueellisen ohjausryhmän kokoukset, kokemuskouluttajien vapaamuotoiset virkistys- ja

keskustelutilaisuudet sekä tukee kokemuskouluttajien jaksamista yhdessä taustajärjestöjen kanssa. Lisäksi alueellinen ohjausryhmä huolehtii yhteyksistä alueensa opetusyksiköihin, se sopii käytännönjärjestelyistä opetusyksiköiden kanssa ja vastaa toiminnan markkinoinnista alueen oppilaitoksiin. Alueellinen ohjausryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, määrittelee toimikauden pituuden, päätösvaltaisuuteen liittyvät asiat ja muut toiminnan organisointiin liittyvät asiat. Ohjausryhmä valitsee myös ryhmän yhteyshenkilön, jonka tehtävänä on kokemuskoulutusverkostosta tulevan informaation välittäminen ohjausryhmälle (kokemuskoulutus.fi). Alueellisen ohjausryhmän toiminnan tulee noudattaa verkoston toimintaa ohjaavia periaatteita ja verkostossa noudatettavia toimintatapoja (Kokemuskoulutusverkoston kumppanuussopimus, 3).

”Ilmaisia lounaita ei ole” ja kaikki toiminta jatkuakseen ja kehittyäkseen tarvitsee myös rahoitusta. Kokemuskouluttajaverkosto itsessään ei ole oikeustoimikelpoinen, eikä näin ollen myöskään voi hakea ulkopuolista rahoitusta. Verkosto tarvitsee siitä syystä oikeustoimikelpoisen hallinnoivan tahon toimintansa sisälle. Tähän mennessä toiminta on keskittynyt hankkeisiin ja niiden kautta toiminnan kehittämiseen. Kun nykyiset hankkeet päättyvät, tavoitteena on, että kokemuskouluttajaverkoston toimijoista hallinnoivana tahona toimisivat järjestöt vuorollaan aina kaksivuotiskauden. Hallinnoivan järjestön tehtävä olisi toimia kokemuskoulutus.fi -sivuston pääkäyttäjänä ja vastata sen ylläpidosta sekä muusta sovitusta toiminnasta. Hallinnoiva järjestö vastaisi myös riittävästä henkilöstöresursseista suhteessa tehtävien ja käytettävissä olevan rahoituksen määrään. Hallinnoivalla järjestöllä on juridinen vastuu toiminnasta ja se huolehtii myös asiakirjojen arkistoinnista. Kokemuskouluttajaverkosto laatisi vuosittaisen toimintasuunnitelman, jossa tarkemmista toiminnoista ja niiden rahoituksesta sovittaisiin (Koko-tiedote 2/2011, 4). Kuitenkin jokaisen verkostoon kuuluvan toimijan on huolehdittava tarvittavista valtuuksista sekä toiminnallisista ja taloudellisista resursseistaan. Verkoston tulee säilyttää itsemääräämisoikeutensa, eikä se toiminta saa olla riippuvainen sidosryhmäyhteistyöstä saaduista avustuksista (Kokemuskoulutusverkoston kumppanuussopimus).

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1. Opinnäytetyön lähtökohdat

Kun nyt mietin, miksi ajauduin tekemään opinnäytetyötä kokemuskoulutuksesta, päälimmäisenä nousee aiheen haastavuus. Kun itse kuulin ensimmäisen kerran kokemuskouluttajatoiminnasta, ajattelin kuinka tärkeää ja merkittävää työtä kokemuskouluttajat tekevät. Opintojen yhteydessä oli useaan otteeseen sivuttu asiakaslähtöistä työtettä ja kokemuskouluttajien luennot voisivat hyvin avata näkökulmia pitkäaikaissairaiden ja heidän läheistensä arkeen. Kun sitten otin tätä asiaa esille opiskelukavereiden piirissä, varsin pian huomasin, että olemme kovin tuntemattomilla vesillä. Kukaan muukaan ei ollut koskaan kuullut kokemuskoulutuksesta. Silloin vahvistui se ajatus, että tätä asiaa pitäisi tarkastella lähemmin ja ennen kaikkea tästä pitää saada tietoa leviämään laajemmallekin. Voisikohan tästä syntyä opinnäytetyö.

Itse olen saanut pitkäaikaissairaudestani virallisen diagnoosin vuonna 2008. Koska kyseessä on sairaus, jota ei voi todentaa kliinisin tutkimuksin, on usein vaikeaa saada hoitoa tai edes ymmärrystä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tämä omakohtainen sairaus ja ne kokemukset hoidosta ja kuntoutuksesta antoivat myös paljon motivaatiota tutustua tähän aiheeseen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin.

Pelkkä kiinnostus aiheeseen ei riitä, vaan on löydettävä myös ne kanavat, joiden kautta pääsee etsimään tietoa. Tutustuessani kokemuskoulutusverkostoon ja sen toimintaan vastaan tuli useita yhteisiä intressejä ja tätä kautta päädyimme myös hankkeistamaan tämän opinnäytetyön. Kokemuskoulutusverkoston tarkoituksena on hyödyntää opinnäytetyössä nousevia asioita ja toisaalta kokemuskoulutusverkosto tarjosi minulle sitä osaamista, joka heillä oli. Työelämäohjaajanani toimi Lapin alueellisen ohjausryhmän yhteyshenkilö.

Koska kokemuskouluttajuus on koko valtakuntaa käsittävä toimintamuoto, olisi sen käsitteleminen ollut hyvin laaja kokonaisuus. Niinpä päädyimme rajaamaan niin, että opinnäytetyö käsittelee Pohjois-Suomea ja lähinnä Meri-Lapin alueen kokemuskouluttajatoimintaa. Rajaamisella pyritään myös välttämään se pirstaloituneisuus, joka valtakunnallisesti näkyy. Rajaamalla opinnäytetyö koskemaan Meri-Lapin kokemuskouluttajia saadaan myös kulttuurisesti yhtenäinen näkökulma.

Työtä tehdessäni, oli se sitten vapaaehtoistyötä tai palkallista työtä, itselleni merkitsee paljon se, että ymmärrän sen kokonaisuuden, jossa työskentelen. On tärkeää hahmottaa organisaatio kokonaisuudessaan, koska silloin tiedän pystyväni parhaiten vaikuttamaan omaan toimintaan, kun tiedän ne oikeat väylät, joita pitkin tieto kulkee ja missä päätökset tehdään. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä halusin selvittää, miten kokemuskouluttajat näkevät sen kokonaisuuden, jossa he työskentelevät ja ovatko he oivaltaneet ne kanavat joita kautta he voivat toimintaan vaikuttaa. Kokemuskoulutuksen kehittämiseen on panostettu paljon, mutta miten tämä näkyy käytännön kentällä. Opinnäytetyössäni tavoitteena on avata sitä, miten Meri-Lapissa toimivat kokemuskouluttajat kokevat oman toimintansa. Miten he kokevat koulutuksen tai oman taustajärjestönsä merkityksen arkisessa toiminnassaan. Tarkoituksena on, että nämä kokemuskouluttajien subjektiiviset kokemukset ja niistä nousevat onnistumiset ja epäkohdat antaisivat kokemuskoulutuksen kehittämiseen uusia näkökulmia. Tavoitteena on luoda teoreettinen, käsitteellinen ja yleistävä opinnäytetyö. Opinnäytetyön tavoite on tuottaa kokemuskoulutusverkostolle tietoa, miten heidän luoma toimintamalli fokusoituu ruohonjuuritasolle. Ovatko he saavuttaneet tavoitteensa siitä, miten kokemuskoulutus on saatu integroitua käytännön tasolle.

Tutkimuskysymykset

1. Millaisia subjektiivisia kokemuksia kokemuskouluttajilla on toiminnastaan?
2. Miten kokemuskouluttajat kokevat verkoston toiminnan?

3.2. Opinnäytetyön metodologiset valinnat ja aineiston keruu

Opinnäytetyöni koskee inhimillisen elämän ilmiötä, jonka vuoksi oli tarkoituksen mukaista valita päämetodologiaksi laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Laadullisen tutkimusmenetelmän erityispiirteenä on tutkimisen aikana ratkaista sellaisia esille nousseita asioita, jotka ovat välittömän havainnoinnin tavoittamattomissa (Vinkka 2005, 98). Valtakunnallisia rakenteita ja linjauksia luodaan, mutta on tärkeää selvittää myös se, miten ne integroituvat käytäntöön. Kentällä työskentelevien kokemuskouluttajien näkökulma jää usein välittömien havaintojen tavoittamattomiin ja opinnäytetyössä pyrin nostamaan esille nimenomaan kokemuskouluttajien subjektiivisia näkökulmia. Toisaalta oli nostettava esille fenomenologinen metodi, joka mielletään osaksi laadullista tutkimusta. Tarkempi kuvaus fenomenologisesta metodista muotoutuu kulloisenkin tutkimuksen eri tekijöiden tuloksena. Tilannekohtaisesti on harkittava, miten voimme kulloisessakin tutkimuksessa toimia niin, että saavuttaisimme toisen kokemuksen ja ilmaisun merkitykset mahdollisimman aitoina ja alkuperäisinä (Aaltola (toim.) & Valli (toim.) 2010, 33).

Vaikkakin laadullinen ja määrällinen tutkimusmenetelmä kulkevat käsi kädessä, opinnäytetyössäni pyrin kuitenkin puhtaasti laadulliseen tutkimusmenetelmään. Laadullinen tutkimusmenetelmä opinnäytetyössäni poikkeaa määrällisestä eli kvantitatiivisesta tutkimusmenetelmästä, koska aineistossani pääosassa on kirjallinen, ei numeerinen, materiaali. Lisäksi haastateltavat olen valinnut harkinnanvaraisesti ja heitä on varsin pieni joukko, jolloin työtä ei lueta tilastollisesti edustavaksi otokseksi perusjoukosta (Alasuutari 1995, 28 - 29.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän aineistoa ovat kaikki ihmisen tuottama materiaali, mm. esineet, ihmisen puhe (esim. haastatteluaineisto) ja kuva- ja tekstiaineistot (esim. kuvanauhoitteet, päiväkirjat, kirjeet, sanomalehdet, valokuvat). Useimmiten aineisto kerätään kuitenkin haastatteluina. Laadullisen tutkimusmenetelmän haastattelumuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu (Vilkka 2005, 100 - 1001). Itse käytin opinnäytetyössäni asiantuntijahaastattelua, jossa haastattelupohjan laadin joka tapauksessa teemoittain. Kuitenkin koska opinnäytetyössäni nousi vahvasti esille

myös fenomenologia, niin pyrin haastattelun luonteen pitämään mahdollisimman avoimena, luonnollisena ja keskustelunomaisena tapahtumana (Aaltola (toim.) & Valli (toim.) 2010, 37.)

Haastattelujen lisäksi tein osallistuvaa havainnointia osallistumalla Lapin alueellisen ohjausryhmän kokouksiin, järjestämällä Lapin alueen kokemuskouluttajille vertaistapaamisia, osallistumalla kokemuskouluttajien alueellisten puheenjohtajien yhteisiin tapaamisiin, osallistumalla kokemuskouluttajien peruskoulutuksen suunnitteluun ja olemalla mukana kehittämässä mentorointia osaksi peruskoulutusta sekä osallistumalla myös itse kokemuskouluttajien peruskoulutukseen.

3.3. Opinnäytetyön aineiston analysointi

Lähtiessäni työstämään opinnäytetyötäni, kokemuskoulutus oli minulle itsessään täysin tuntematon toimintamuoto. Se, että aihe oli tuntematon, oli apu siinä suhteessa, että silloin pystyin katsomaan ilmiötä objektiivisesti. Tässä opinnäytetyössä on ollut tärkeää saavuttaa nimenomaan sellainen objektivismi, jossa ilmiötä pystyy tarkastelemaan ikään kuin ulkopuolelta, puolueettomasta näkökulmasta. Arkisessa toiminnassa syntyvät merkitykset ovat usein itsestäänselvyksiä ja automaattisia, kun taas tutkimuksellisessa olemisessa tulisi asioiden olla periaatteellisesti ja tiedostetusti epäselviä. Objektivisuus syntyy subjektiivisen tiedostamisesta. (Eskola & Suoranta 1999, 17).

Analyysissä etenin fenomenologisten askelten mukaisesti. Fenomenologisessa filosofiassa ilmiö (kokemuskoulutus) ja sen olemus (kokemuskouluttajien kokemusmaailma) erottuvat toisistaan tutkimusprosessissa tapahtuvan tiedostuksen avulla (Syrjänen & Eronen & Värri 2007, 63.) Itse pidän filosofi Edmund Husserlin ideologiasta ”*Jääköön ontto sanojen analyysi. On kysyttävä asioita itseään. Palatkaamme kokemukseen ja ha*

vaintoon, jotka ainoina voivat antaamielen ja järkevän oletuksen sanoillemme.” (Backman & Himanka). Husserlin mukaan kaikki tieto nojaa elämismaailmaan. Siihen maailmaan, jossa jo elämme ja joka muodostaa pohjan kaikelle tietämiselle ja kaikelle tieteelliselle määrittelylle. Husserlin mukaan kun elämismaailmaa supistetaan, jää jäljelle ymmärrys siitä maailmasta, jota voi analysoida sitoumuksetta, reflektoiden oletettuja intressejä sitoutumatta niihin (Syrjänen & Eronen & Värri 2007, 63-64).

Aluksi tutustuin ilmiöön, tein esihaastatteluja ja havainnoin toimintaa ulkopuolisen silmin. Näin sain muodostettua yhden näkökulman ilmiöön eli esiymmärryksen. Tämän esiymmärryksen pohjalta syntyi tutkimusongelma. Tutkimusongelmaksi muodostui se huomio, että kokemuskoulutus on huonosti tiedostettu toimintamuoto. Tutkimusongelman hahmottumisen jälkeen siirryin aineiston keruuseen. Suoritin teemahaastatteluja sekä havainnoin kokemuskouluttajien kokemuksia ja toimintaa vertaistapaamisissa. Näin syntyivät ilmiön, kokemuskoulutuksen, teoreettinen viitekehys sekä kokemuskouluttajien omat alustavat merkitykset kokemuskoulutuksesta ja siihen liittyvistä teemoista (Syrjänen & Eronen & Värri 2007, 87). Fenomenologisessa menetelmässä analyysivaihe seuraa koko ajan mukana samoin kuin käyttämässäni asiantuntijahaastattelu menetelmässä. Asiantuntijahaastattelu menetelmänä asettaa myös analyysiin joitain haasteita. Yleensä haastattelututkimuksessa analyysi seuraa aineistonkeruuta. Asiantuntijahaastattelussa kuitenkin analyysivaihe ja haastatteluaineiston keruu lomittuvat yhteen. Perehtyminen ilmiöön huolellisesti etukäteen on tärkeää, kun haastattelujen teemoja mietitään (Ruusu vuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 378 -379).

Ennen haastatteluja perehdyin kokemuskoulutukseen sekä paikallistasolla että valtakunnantasolla. Kun haastattelurunkoa rakennetaan, on tarkastettava taustaorganisaatio, historia ja nykyhetki sekä perehdyttävä ilmiötä koskevaan, olemassa olevaan materiaaliin mm. kokouspöytäkirjoihin, muistioihin, raportteihin. Tutustumalla hyvin kokemuskoulutukseen liittyvään olemassa olevaan materiaaliin, oli helppo keskittyä haastattelutilanteissa niihin kysymyksiin ja asioihin, jotka ovat merkityksellisiä haastattelujen kautta saatavan tiedon suhteesta kokemuskoulutusverkoston tavoitteisiin. Oli myös keskusteluilmapiirin kannalta tärkeää, että minusta, haastattelijana, näkyi perehtyneisyys aiheeseen.

seen. Perehtyminen aiheeseen on tärkeä myös asiantuntijahaastattelun näkökulmasta. Fenomenologisen tutkimusotteen periaatteiden mukaan en luonut vielä tarkkoja teorioita niistä käsitteistä, joita kokemuskoulutus toiminnan rakenteisiin kuuluu. Vasta laadituani teemahaastattelukysymykset, kokosin käytännön työssä syntyneen teorian kokemuskoulutukseen liittyen.

Toisaalta perehtyminen auttaa myös, mikäli asiantuntijahaastateltava ei muista kaikkia tapahtumia ilmiöstä. Kun asiaan perehtyi riittävästi, haastattelun aikana kykeni virkistämään muistia täsmällisillä kysymyksillä ja tapahtumakuvauksilla. Olisi ollut vielä helpompaa, jos olisin pyytänyt haastateltavia jo etukäteen muistelemaan omaa peruskoulutustaan ja omaa kokemuskouluttaja toimintaa kokonaisuutena.

Perehtymisen ja haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut. Litteroidusta aineistosta poimin ne seikat, joilla on merkitystä sille, miten kokemuskouluttajat ovat käsitteet ymmärtäneet. Perehtymisen aikana käytin myös havainnointia mm. osallistuen kokemuskouluttajien vertaistapaamisiin. Havainnoinneista en koonnut erillistä aineistoa. Merkittävää on, että asiantuntijahaastattelujen analyysissä haastattelut ovat vain osa kokonaisuutta ja kaikki muu ilmiöön liittyvä aineisto on aivan yhtä merkittävässä asemassa. Koko opinnäytetyön ajan tieto ja käsitykset elivät kokemuskouluttajien keskuudessa.

Teemahaastattelulla kerätty aineisto voidaan analysoida monella tavalla. Koska tässä opinnäytetyössä tavoitteena ei ole syväluotaava tutkimus vaan tavoitteena on kuvailla ilmiö lähinnä pintapuolisesti, jolloin analyysin ei tarvitse olla intensiivinen (Hirsjärvi & Hurme 1991, 116). Niinpä tässäkin opinnäytetyössä aineiston analyysiin katsoin riittäväksi materiaalin lukemisen, karkeat tiivistelmät teema-alueittain ja joidenkin haastattelunäytteiden poimimisen tuloksia kuvaamaan.

Tutustuessani lähemmin kokemuskoulutukseen, huomasin varsin pian, että kokemuskouluttajatoiminnan eri tasoilla ymmärrettiin eri tavoin kokemuskoulutuksen perusteet. Tästä syystä päädyin kysymään kokemuskouluttajilta miten he itse määrittelevät koke

muskoulutuksen. Seuraavassa vaiheessa perehdyin kokemuskoulutukseen kokonaisuuden näkökulmasta. Jäsensin sen teoriapohjan, minkä varaan kokemuskouluttajaverkosto toimintansa perustaa. Haastattelin kokemuskouluttajia selvittääkseni heidän käsityksiään kokemuskoulutuksesta. Syntyneestä aineistosta loin lopullisessa tulkinnassa ne johtopäätökset siitä, miten ilmiöön liittyvät osa-alueet näkyvät paikallistasolla ja valtakunnallisesti. (Syrjälä & Ahonen ym. 1995, 114 – 115, 125; Metsämuuronen 2001, 23).

4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSIA

4.1. Haastattelu

Koska valitsin menetelmäksi asiantuntijahaastattelun, haastattelin opinnäytetyötäni varten viittä kokemuskouluttajaa, jotka ovat kokemuskouluttajaverkoston kokemuskouluttajarekisterissä. Koska tavoitteena on tuottaa valtakunnallisen kokemuskoulutusverkostolle tietoa toiminnan kehittämisen tueksi, oli tarkoituksenmukaista käyttää haastattelussa kokemuskoulutusverkostoon kuuluvia kokeneita kokemuskouluttajia. Oli otaksuttavaa, että heille oli jo syntynyt käsitys siitä, mitä on kokemuskoulutus. Ja koska tavoitteena on selvittää niitä kehittämisen alueita, joihin kokemuskoulutusverkoston kannattaa jatkossa käyttää voimavaroja, oli järkevää käyttää kokemuskouluttajia, joilla on olemassa esikäsitys niistä tarpeista, joita kentällä näkyy.

Haastattelin jokaista kokemuskouluttajaa erikseen tilassa, joka ei liittynyt mitenkään kokemuskouluttajatoimintaan. Tilan käytöllä pyrin poistamaan haastattelusta ne ulkoiset tekijät, jotka olisivat voineet ohjata keskustelua. Esimerkiksi jokin kokemuskouluttajatoimintaan liittyvä tuttu tila olisi voinut herättää joitain sellaisina muistikuvia, jotka olisivat voineet muokata aineistoa virheellisesti.

Haastattelujen teemoiksi valitsin kokemuskouluttajien yleisen näkemyksen omaan kokemuskouluttajatoimintaan, kokemuskouluttajakoulutukseen ja kokemuskoulutuksen merkitykseen. Haastattelun teemoiksi en valinnut suoraan teoreettisia pääkäsitteitä, vaan pyrin teema-alueilla loogisuuteen ja siihen, että haastateltava tuntisi olevansa osa haastattelutilannetta ja hänellä olisi varma ja tietoinen olo. On tärkeää valita teema-alueet niin väljiksi, että ilmiön moninaisuus paljastuisi haastattelujen avulla mahdollisimman hyvin. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 41 – 42; Vilka 2005, 113).

Haastattelutilanteissa olisi tarkoituksenmukaista harjoittaa eräänlaista lähdekritiikkiä, joka tarkoittaa mm. haastateltavan sanomisten korjaamista. Kuitenkin tässä työssäni en pyrkinyt korjaamaan haastateltavien sanomisia, koska tavoitteena oli saada nimenomaan tietoa siitä, ovatko haastateltavat ymmärtäneet kenttätyössä ne tavoitteet, jotka kokemuskoulutusverkosto on luonut.

Annoin haastateltavien omin sanoin kertoa, miten he toimintaan liittyvät käsitykset ymmärsivät. Tällainen toiminta on osa prosessia, jonka tavoite on faktojen yhteinen tuottaminen. Toisaalta pyrin siihen, että en olisi ohjaillut kovin suurella määrällä haastateltavia.

4.2. Kokemuskoulutus

Haastattelun aluksi haastateltavat saivat kertoa omia ajatuksiaan siitä, miksi he ovat lähteneet mukaan kokemuskouluttajatoimintaan ja millaista heidän oma kokemuskouluttajatoiminta on tällä hetkellä. Tämän osion tavoitteena oli luoda haastattelutilanne, jossa haastateltava kokee olevansa tärkeässä asemassa ja toisena tavoitteena oli luoda turvallinen ja avoin keskustelutilanne ajatellen muita haastattelun teemoja.

Haastateltavat olivat lähteneet mukaan toimintaan halusta auttaa muita sairastuneita jakamalla omaa kokemuksellista tietoaan. Heidän vastauksistaan nousi vahvasti esille ver

taisuus ja heidän odotuksissa oli muiden sairastuneiden auttaminen. Myös haastateltavien toimintaan kuului runsaasti muutakin järjestötoimintaa ja monella oli mukana vertaistoiminta. Eräs kokemuskouluttaja totesi;

”mä oon ite sairastanu ... niin tuota mää niinku halusin auttaa semmosia ihmisiä, jotka on vasta ... sairastunu, että niitten ei tarts kokea sitä shokkia mikä itelle tuli vastaan sillon ku sairastu”

Pientä ristiriitaa oli havaittavissa, koska kokemuskouluttajatoiminnan tavoitteena on lisätä kokemuksellista tietoa, teoreettisen tiedon rinnalla, nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon oppilaitoksissa. Useimmat kokemuskouluttajat kuitenkin kokivat tärkeimmäksi nimenomaan vertaistensa tukemisen oman kokemuksen kautta. Tulisiko jatkossa huomioida, esimerkiksi koulutuksessa, myös vertaisena toimiminen ja sen ero verrattuna kokemuskoulutukseen.

Haastatteluissa nousi esille kohderyhmien monipuolisuus. Useimpien kohderyhmät olivat lähinnä terveydenhuollon opetusyksiköt, mutta esille nousivat myös oman sairauden vertaisryhmät, maahanmuuttajaryhmät ja kansalaisopistot. Yksi aktiivisimmista kokemuskouluttajista kuvaili omia kohderyhmiään seuraavasti;

”no lähinnä nyt on ollu näitä lähihoitajia, jotka on ollu mulla niinku semmosia pääasiallisia ja sitten olenkohan myös sosionomiopiskelijoille käyny pitämässä luentoja. Luki-ossa. Sitten oon tuossa Kivalojen seutuopistolla käyny ja sitten ... niin maahanmuuttajakoulut”

Yksi merkittävä kohderyhmä jatkoa ajatellen tulee olemaan maahanmuuttajat, etenkin Meri - Lapin alueella, koska täällä on maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus ja osa maahanmuuttajista on jo integroitunut kantaväestön keskuuteen. Kokemuksellinen tieto nimenomaan hoidosta ja kuntoutuksesta on heille arvokasta tietoutta. Toinen merkittävä kohderyhmä ajatellen koko laajaa Pohjois-Suomea tulee olemaan kansalaisopistot, joiden kautta kokemuksellista tietoa on käytännöllistä jakaa laajemmaltikin maakuntaan. Tällaiseen toimintaan avaus onkin jo tehty. Lukuvuoden 2013-2014 aikana Kivalojen seutuopisto on järjestänyt ”Täyttä elämää sairaudesta huolimatta” luentosarjan, jossa kokemuskouluttajat ovat pitäneet kaikille avoimia luentoja.

Lukukauteen mahtui yhteensä 11 luentoa ja luentosarjaa jatketaan ensi vuonna Kemissä Kivalo-opistossa (”Täyttä elämää sairaudesta huolimatta” -luentosarja.) Nämä avaukset ovat merkittäviä ja kokemuskoulutusverkostossakin kannattaisi miettiä toimintamallin parastamista valtakunnallisesti.

Kaikki haastateltavat kokivat toiminnan vastanneen heidän odotuksiaan, mutta lähes kaikki myös kaipasivat enemmän luentopyyntöjä. Tässä asiassa varmaan alueelliset ohjausryhmät tarvitsisivat enemmän ohjauksellista tukea kokemuskoulutusverkostolta, miten tehdä enemmän ja paremmin yhteistyötä oppilaitosten kanssa, millaisia työvälineitä tähän yhteistyöhön voisi kehittää. Toisaalta huomasi myös haastateltavien joukossa sekä aktiivisia että passiivisia toimijoita. Osa haastateltavista oli aktiivisesti itse yhteydessä oppilaitoksiin ja tuli näin tunnetuksi opetusyksiköissä ja sai myös niistä yhteydenottoja. Kuitenkin passiivisillakin toimijoilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet toimia luennoitsijoina. Miten tällaisiin tilanteisiin voisi puuttua ja miten yhteistyötä tiivistää, nämä ovat varmaan yksi tulevaisuuden kokemuskoulutusta koskevista kysymyksistä.

Oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä nähtiin myös puutteita. Osa meni pitämään luentoa ainoastaan sopimusperusteella, osan kanssa luennosta ja aihealueista keskusteltiin. Eräs haastateltava nosti esille sen, millainen kohderyhmä voi olla vastassa mennessä pitämään luentoa.

”opiskelijat ovat semmonen monipuolinen kirjo. Mä muistan aina ku mä unohin kerran kysyä, että tuota, että minkälaisia opiskelijoita mulle on niinku tyrkyllä. Ja paikalle menin ja minä olin orientoitunut luennoimaan nuorille sairaanhoitajille ja paikalle tulikin sitten tämmönen täydennyskoulutusryhmä aikuisia naisia, jotka olivat jatkamassa opintojaan endoproteesihoidajiksi. Lennosta piti muokata omaa aikuisille suunnatuksi ja ottaa pois semmosia hyvin perusasioita, jotka tietää että näillä hoitajilla aivan varmasti on hallinnassa.”

Yhtenä toimintamuotona haastatteluissa nousi esille toimiminen elävässä kirjastossa. Elävä kirjastohan toimii tavallisen kirjaston tapaan, kirjojen sijaan vaan lainataan ihmisiä max. 20 minuuttia kerrallaan, kohtaamisessa sekä kirja että lainaaja oppivat toisiltaan. Elävän kirjaston tavoitteena on edistää ihmisten kohtaamista ja vuoropuhelu (Elävä kirjasto). Moni kokemuskouluttaja ei ollut koskaan toiminut elävänä kirjana ja toivoi sellaista mahdollisuutta. Tämä toteutui keväällä 2014, kun kokemuskouluttajat pääsivät osallistumaan elävään kirjastoon ammattiopisto Lappian järjestämässä lähihoitajaopiskelijoiden päivässä. Toimiminen elävänä kirjana on myös yksi toiminnan muoto, jota voisi kehittää kokemuskouluttajien toimintaa ajatellen. Osallistuneet kokemuskouluttajat olivat tyytyväisiä tapahtumaan, tosin joitain parannusehdotuksiakin nousi esille mm. elävän kirjaston toteutuksessa.

4.3. Kokemuskouluttajakoulutus

Kokemuskouluttajaksi ryhtymisen edellytys on osallistuminen kokemuskouluttajan peruskoulutukseen. Haastateltavat kokivat peruskoulutuksen hyvänä. Oli edetty pienistä asioista laajempiin kokonaisuuksiin. Eroja ei näkynyt, vaikka haastateltavat olivat käyneet koulutukset eri aikana ja eri kouluttajien kanssa. Koulutuksessa teoriaosuudet haastateltavat nostivat esille erityisen merkittävänä, mutta olisivat kaivanneet enemmän koulutukseen aikaa käytännön harjoittelulle. Yhdeksi vaihtoehtoksi ehdotettiin pienempiä ryhmiä, näin saataisiin lisää yksilöllistä aikaa. Eräs haastateltavista ehdotti peruskoulutettavien vierailemista koulutuksen aikana toiminnassa jo olevan kokemuskouluttajan luennolla. Syksyllä 2013 peruskoulutukseen osallistuneilla oli tämä mahdollisuus. Osa peruskoulutusta suorittaneista osallistui kokeneen kokemuskouluttajan luennolle ja koki saaneensa varmuutta omaan esitykseensä.

Haastateltavat kokivat sen, että heidän omissa koulutuksissaan mukana olleet kokeneet kokemuskouluttajat olivat antaneet paljon käytännön vinkkejä tulevia luentoja varten. Niinpä syksyn 2013 peruskoulutuksessa tämä seikka tuli huomioiduksi ja jokainen uusi peruskoulutukseen osallistuva sai itselleen henkilökohtaisen mentorin. Yhdessä mento

rin kanssa he tekivät ensimmäisen harjoitusluennon ja uusi kokemuskouluttaja saattoi oman luennon suunnittelun ja toteutuksen ajan kysyä ohjeita ja neuvoja omalta mentorilta. Mentoroinnin hyödyn näkivät sekä uudet kokemuskouluttajat, että kokeneet mentorit. Uusille kokemuskouluttajille kokenut mentori pystyi antamaan selkeyttä ja loogisuutta sekä varmuutta esitykseen. Toisaalta kokenut mentori sai uusia ideoita, uutta tuulta omaan esitykseensä.

Toimiessani kiinteästi kokemuskouluttajien parissa koko opinnäytetyön ajan järjestin kokemuskouluttajille myös vertaistapaamisia. Vertaistapaamiset oli tarkoitettu koko Lapin kokemuskouluttajille ja niihin osallistui vajaasta kahdestakymmenestä aktiivisesta keskimäärin kymmenen tapaamiskertaa kohden. Tapaamisia pidettiin keväisin Kemissä ja syksyisin Rovaniemellä. Kokemuskouluttajat olivat erittäin motivoituneita ja kiinnostuneita kehittämään toimintaa, mikä näkyi järjestetyissä vertaistapaamisissa. He olivat aktiivisia keskustelijoita, jakoivat aktiivisesti kokemuksiaan toisten kanssa ja olivat valmiita kehittämään koulutustoimintaa. Haastatteluissa he kokivat vertaistapaamiset tärkeiksi foorumeiksi jakaa kokemuksia ja saada ajankohtaista tietoa.

Haastatteluissa noussut harjoituslentojen vähyys nousi esille myös vertaistapaamisissa ja koska toisaalta myös kaivattiin lisää rakentavaa ja kehittävää palautetta luennoista, sovittiin yhteisesti, että jokainen vuorollaan voi pitää oman luentonsa hieman tyhistettyinä kokemuskouluttajien yhteisissä vertaistapaamisissa. Muut kokemuskouluttajat sitten antoivat palautetta, peilasivat esityksiä omiin luentoihin ja jakoivat näin omia kokemuksiaan ja hyviä käytäntöjä. Tämä otettiin hyvin vastaan ja koettiin lisäkoulutuksellisenä elementtinä toiminnassa.

Jatkokoulutuksia haastateltavat eivät olleet käyneet, eivätkä kovin olleet kaivanneetkaan. Osa tosin oli huomannut kokemuskouluttajaverkoton suosituksen, että kokemuskouluttajan peruskoulutus on voimassa 3 vuotta, jonka jälkeen suoritetaan jatkokoulutus. Kokemuskouluttajille ei kuitenkaan ole vielä valmistunut valtakunnallista peruskou-

lutuksen kaltaista ohjeistusta jatkokoulutuksesta. Yksi haastateltava nosti esiin myös sen seikan, että jos jatkokoulutuksia ei ole, tai niihin ei pääse, kynnys lähteä toimintaan nousee ajan myötä.

Haastattelussa nostin esille myös tänä päivänä vapaaehtoistoiminnassakin varsin merkittävässä asemassa olevan työnohjauksen. Haastateltavat saivat oman taustajärjestönsä taholta vaihtelevasti työnohjausta. Ne haastateltavista, jotka eivät olleet enää työelämässä, kokivat työnohjauksen järjestämisen tarpeelliseksi, työelämässä mukana olevat saivatkin työnohjausta työnsä puolesta, eivätkä kokeneet sitä enää muutoin tarpeelliseksi. Haastattelujen pohjalta katsoimme työnohjaukselle olevan tarvetta myös Meri - Lapin alueella ja alkusyksystä 2013 lähtien sitä on järjestetty kerran kuukaudessa ja näihin on osallistunut viidestä kymmeneen kokemuskouluttajaa. Työnohjaukseen osallistuneet ovat kokeneet sen tärkeänä voimavarana toimintansa kannalta.

4.4. Kokemuskoulutuksen merkitys

Keskustellessamme kokemuskoulutuksen käsitteestä haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että suuri yleisö ei ole vielääkään sisäistänyt, mitä kokemuskoulutus tarkoittaa. Tarvittaisiin lisää valtakunnallista tiedottamista siitä, mitä on kokemuskoulutus ja mitä kokemuskouluttajat tekevät.

Toisaalta haastateltavat kokivat myös tarpeelliseksi hyödyntää enemmän paikallista ja alueellista markkinointia mm. erilaiset järjestömessut ja oppilaitosten messut.

Haastateltavat kokivat oman taustayhteisönsä merkityksen tärkeäksi. Tavoitteenahan olisi, että jokaisen oma taustayhteisö antaisi kokemuskouluttajalle hänen tarvitsemansa tuen toimiessaan yhdistyksen kokemuskouluttajana. Haastatteluista kuitenkin nousi itselleni mielikuva, että taustayhteisö koettiin tärkeäksi ja siitä kertominen oli tärkeä osa luentoa, mutta kokemuskouluttajat eivät kuitenkaan itse käyttäneet taikka vaatineet riit

tävästi taustayhteisön tukea omaan toimintaan. Tämä sama ilmiö näkyi myös kaikessa muussakin toiminnassa, johon osallistuin. Ja kokipa joku haastateltavista olevansa kovin yksinäinen kulkija kokemuskouluttajana, kun ei oma taustayhteisö kovin tue, eikä hän ole päässyt osallistumaan kokemuskouluttajien vertaistapaamisiin. ”.. *mie tunnen itteni aika yksinäiseksi sudeksi tällä systeemillä.*”

Toisaalta taustayhteisö sai myös kritiikkiä mm. siitä ketä se osoittaa koulutukseen. Eräs haastateltava nosti asian esille erittäinkin kärkevästi sanoen; ” *järjestöjen täytyy tehdä tarkempi työ ihan oikiasti. Se ei riitä, että siinä paikallistasolla, tuota joku hoksaa, että mää meen tuohon koulutukseen. Sitä pitäis toimia samalla tavalla ku meillä, et meiltä ei kukkaan lähe kokemuskouluttajakoulutukseen ennen ko hakemus on käynny meillä ja se on nimenomaan sen takia, että se on tullu meidän paikallistyöryhmään, me katotaan hyvin tarkkaan ja haastatellaan se ihminen joka haluaa*”.

Haastateltavat kokivat myös hyvin eri tavalla alueellisen ohjausryhmän ja sen toiminnan. Tämä oli sikäli mielenkiintoista, koska suurin osa haastateltavista oli toiminut alueellisessa ohjausryhmässä. Ohjausryhmä miellettiin tukea antavaksi toiminnaksi, mutta tarkemmin toimintaa ei osattu eritellä. Toiminnan kehittämiseksi haastateltavat esittivät mm. perehdyttämistä ja vaihtuvuutta ohjausryhmän kokoonpanossa.

Mielenkiintoista oli myös kritiikki, jossa huomio kiinnittyi jatkuvaan toimintaan ja siihen, millä muulla tavalla ohjausryhmä voisi olla toiminnassa mukana kuin kokoontua kerran vuodessa toteamaan sen, mitä on tehty. Useammasta keskustelusta nousi yksi ehdotus, että tiedottamiseen panostettaisiin enemmän ja sitä selkiytettäisiin. Haastattelujen jälkeen alueellisen ohjausryhmän kokoonpanoa on muutettu ja sen tueksi on koottu myös 7 henkinen työrukkaneen, jonka tehtävänä on valmistella asioita ohjausryhmälle. Aika tulee näyttämään, miten haastatteluissa nousseita kipupisteitä pystytään parantamaan.

Mielestäni puutteellinen ymmärrys niin ohjausryhmän tarjoamasta tuesta kuin oman taustajärjestön tuesta ovat tärkeitä parannuskohteita toiminnan jatkuvuuden ja sujuvuuden vuoksi. Kokemuskouluttajan perustehtävä on jakaa kokemuksellista tietoa, mutta jos hän joutuu taistelemaan saadakseen asiansa tuotua esille, hän joutuu käyttämään energiaansa turhaan.

Silloin kun kokemuskouluttaja tietää tarkkaan, millaiset mahdollisuudet hänellä on saada tukea ja siitä on tehty avointa ja keskustelevaa, on kokemuskouluttajan helpompi keskittyä omaan toimintaan ja sen kehittämiseen.

Markkinoinnin tueksi kokemuskoulutusverkosto on kehittänyt kokemuskouluttajarekisterin, josta opetusyksiköt löytävät tarvittaessa kokemuskouluttajia luennoimaan opetusyksiköihin. Haastattelujen ja havaintojenkin perusteella tämä systeemi ei ole osoittautunut toimivaksi. Haastattelijoista kukaan ei ollut tullut kutsutuksi kokemuskouluttajarekisterin kautta, vaan kaikki olivat päässeet pitämään luentoja tuttavien ja oman aktiivisuuden kautta. Yksi haastateltavistakin totesi, kun keskustelimme pidettyjen luentojen määrästä;

”no niitä on vuosittain puolen kymmentä. Yleensä lähinnä semmosissa oppilaitoksissa, josta minä tunnen niitä opettajia entuudestaan.”

Kokemuskoulutusrekisteri on valtakunnallinen ja sen kehittämiseen on kiinnitetty huomiota, viimeksi vuonna 2013 kokemuskouluttajarekisteriä uusittiin ja selkeytettiin. Voisiko rekisterin toimimattomuus johtua osaltaan myös markkinoinnin puutteesta ja liian löyhästä yhteistyöstä oppilaitosten kanssa. Kokemuskouluttajarekisterin nostaminen esiin muun kokemuskouluttajatoiminnan on varmaan niitä tärkeimpiä tulevaisuuden haasteita sekä valtakunnallisesti että alueellisten ohjausryhmienkin toiminnassa.

Itse pääsin osallistumaan alueellisten ohjausryhmien puheenjohtajien tapaamisiin ja siellä huomasin, kuinka samankaltaisista asioista puhutaan ympäri Suomen, mutta nämä asiat eivät tavoita kokemuskouluttajia tai sitten ne tavoittavat käytännön viiveellä. Tä

mäkin osoittaa todeksi sen mikä nousi haastatteluissakin eli enemmän huomiota tulisi kiinnittää tiedottamiseen. Vaikkakaan ohjausryhmää eivät velvoita samat säännöt kuin rekisteröityjä yhdistyksiä, voisi yhtenä konkreettisena vaihtoehtona kuitenkin miettiä ohjausryhmän laatimaa alueellista tiedotussuunnitelmaa. Usein ongelma on se, että kun asioista puhutaan yhteisesti valtakunnan tasolla, se ei vaan saavuta sitä kokemuskouluttajaa, joka toimii siellä ruohonjuuri tasolla. Toimintaa tulisi ehdottomasti kehittää vielä tietoisemmin avoimempaan suuntaan.

Koska kokemuskouluttajat ovat järjestötoimijoita, heillä on tietty käsitys siitä, miten rekisteröity yhdistys toimii. Heillä on vaikea ajatella, että alueelliset ohjausryhmät toimivat kokemuskouluttajaverkoston luomien suositusten ja tavoitteiden pohjalta, eikä heillä ole lakisääteisiä velvoitteita samalla tavalla kuin yhdistyksillä. Haastatteluissa nousi esille myös kokemuskouluttajatoiminnan muuttaminen yhdistysperiaatteella toimivaksi.

”tämä meidän kokemuskouluttajaryhmä, tuota, porukka ei ole rekisteröityny mitenkään. Sekin olis hyvä asia, että se olis tavallaan tulis valtakunnallisestikin hyväksytyksi enemmän ja sitten paikkakuntakohtasestikin, että meillä olis niinku oma, oma semmonen yhdistys, jonka kautta me pystyttäs vaikuttaan. Emme me pysty hajanaisina yksilöinä tuolla pitkin ja koko ajan hokemaan, että me voidaan tulla puhumaan teille, vaan meillä pitäis olla tosiaan semmonen ihan koordinoitu juttu. Eikä se riitä että se tulee tuolta jostain Helsingin päästä tai liiton päästä, vaan sen pitäis olla tämmönen meillä vois esimerkiksi Pohjois-Suomen alueella, jos tällä alueella olis yksi ja oma, kyllä me tätä osataan, mutta se ei saa olla Rovaniemi, Outu, Tornio, vaan se pitäis olla jotakin, vaan se olis semmonen, jossa olis tosiaanki puheenjohtaja ja nämä ja se vaihtuvuus sitten ja myös niinku rekisteröitys tämä yhdistys, että jso hyvä puheenjohtaja, ni vois se olla pitkäänki, mutta tuntuma on semmonen, että kansa päättää, ei kyllä semmonen rekisteröityminen ja yhdistyminen eli semmoseen porukkaan joka sitten on näkyvää, voitais tehdä tempauksia ja viestittää kouluille ja mennä kouluille esittelemään tätä porukkaa täällä ja näin pois päin, jotenki semmonen elävyys siihen pitäis saada.”

Tämä kaikki kuvastaa sitä, kuinka heikosti tunnetaan kokemuskouluttajaverkoston toimintaperiaate ja toisaalta taas, kuinka heikosti on sisäistetty oman taustaorganisaation merkitys.

5 POHDINTA

Oma osallistumiseni kokemuskouluttajatoimintaan avasi mahdollisuudet tutustua hyvin erilaisiin ihmisiin. Näki hyvin oman arvomaailman ja sen, miten se vaikutti vuorovaikutustilanteissa ja koko yhteistyökuvioissa. Oli hyvin voimauttavaa itselle huomata, kuinka vaikeista ja haastavistakin elämäntilanteista voi selvitä positiivisella ajattelulla. Ne luennot, joita itse pääsin seuraamaan, olivat kuin suoraan koulutusohjelman ohjeistuksesta, ne olivat jäsenneltyjä, rajattuja ja teoreettisesti kertojansa näköisiä. Kokemuskouluttajat olivat luontevia esiintyjiä ja huomasin, kuinka he olivat sinut oman sairautensa kanssa. Kokemuskouluttajat jakoivat minulle runsaasti tätä sydämen sivistystä. Mutta toisaalta oli hyvin tervehdyttävää huomata myös elämän haavoittuvuus tilanteissa, jossa muutenkaan ei haasteita puutu. Yhteistyö kokemuskouluttajien kanssa vahvisti omaa vuorovaikutus osaamista. Oli miellyttävä työskennellä ihmisten kanssa, joilla oli sisäinen palo ja suuri motivaatio toimia kokemuskouluttajina ja kehittää toimintaa niin, että mahdollisimman moni pääsisi kokemuskouluttajien tarjoaman kokemuksellisen tiedon piiriin.

Tutustuminen kokemuskouluttajuuteen avasi silmät kokonaisuudelle, mutta myös niille olemassa oleville vielä käytännön ulkopuolella oleville mahdollisuuksille. Aluksi oli vain kiinnostus aiheeseen, mutta opinnäytetyö prosessin edetessä kiinnostus syveni ja innostus lisääntyi. Se miksi kokemuskoulutusta tehdään on merkitykseltään niin suurta, että sitä haluaa tehdä myös oman osansa toiminnan juurruttamiseksi ja sen kehittämiseksi niin, että toiminnassa olevat ovat edelleen motivoituneita ja innostuneita jatkamaan toiminnassa. Itse kouluttauduin myös kokemuskouluttajaksi nähdäkseni vielä pa

remmin sen kokonaisuuden ja ne kehittämisen alueet, joita toiminnassa on. Mutta koulutukseen hakeuduinkin myös puhtaasti itsekkäistä syistä eli halusin saada oman sairauteni myös päivänvaloon ja luotua sille enemmän ymmärrystä.

Kokemuskouluttajille luotu peruskoulutus osoittautui hyväksi ja toimivaksi konseptiksi, mikäli siihen olisi mahdollista lisätä enemmän konkreettisia harjoituksia ja esiintymistaitoja itseluottamuksen parantamiseksi. Myös olisi tärkeää ennen koulutukseen hakua järjestää infotilaisuuksia mitä on kokemuskouluttajuus ja mihin se opintojen jälkeen velvoittaa, mitkä ovat kokemuskouluttajien oikeudet. Kokemuskouluttajuutta voi ja tulee kehittää edelleen ja pyrkiä yhä enemmän yhteneväisiin selkeisiin ohjeistuksiin koko valtakunnan tasolla.

Alueellinen työ tulisi saattaa avoimemmaksi ja näkyvämmäksi. Yksi tärkeimmistä ja merkittävimmistä kehittämisen paikoista on tiedottaminen. Alueellinen toiminta tulisi olla selkeämmin organisoitua. Huomiota tulisi kiinnittää alueelliseen ja valtakunnalliseen markkinointiin ja miettiä sekä kehittää kokemuskouluttajarekisteriä niin, että se palvelisi kaikkia kokemuskouluttajia. Toisaalta tulisi enemmän kiinnittää huomiota siihen, miten lisätään näkyvyyttä paikallisella ja alueellisella tasolla.

Valtakunnallinen kokemuskouluttajaverkosto ja sen toiminta sekä tavoitteet tulisi paremmin avata niin kokemuskouluttajille kuin alueellisille ohjausryhmille. Lisäksi tärkeää olisi myös avoimuus ja tiedottaminen järjestöjen suuntaan, jotta he osaisivat enemmän tukea omia kokemuskouluttajiaan ja toisaalta kokemuskouluttajat pystyisivät sitoutumaan oman taustayhteisönsä toimintaan paremmin. Tulisi selkiyttää, mikä on verkosto- ja mikä on yhdistystoiminnan erot. Paljon keskustelua kokemuskouluttajien parissa herätti mm. se, että Suomen Reumaliitto hallinnoi kokemuskouluttajaverkostoa. Kokemuskouluttajien keskuudessa puhuttiin reumaliiton kokemuskouluttajaverkostosta, joka joissain tilanteissa aiheutti jopa tietynlaista kateutta ja väheksyntää oman yhdistyksen merkityksestä kokemuskouluttajaverkoston toimintaan. Itsekin huomasin käyttäneeni

teemahaastattelukysymyksissä kokemuskouluttajuutta, kun oikeammin termi on kokemuskoulutusta.

Erään haastateltavan sanoin;

”se on hieno järjestelmä, kun vaan sitä saisi sysätyä pikkasen vauhdikkaammin et se niin hitaasti ja rauhallisesti etenee. Minäkin oon sitä nyt seurannu kuitenkin tuota viidettä vuotta.”

Toimintaa on, mutta kentällä se vain tuntuu etenevän niin hitaasti. Toisaalta itse olen nyt ollut toiminnassa mukana kaksi vuotta ja sinä aikana on alueelliseen toimintaan tullut kokemuskouluttajien vertaistapaamiset, työnohjaukset ja peruskoulutukseen mentori-toiminta. Ehkä onkin juuri niin, että alueellinen toiminta elää, mutta valtakunnan tasolta kaivattaisiin jotain konkreettisia toimia alueellisen toiminnan tukemiseen ja toiminnan näkyvyyden ja tunnettavuuden parantamiseen.

Jos miettii oppimiskokemuksena tätä opinnäytetyön kasaamista, niin kyllähän kokemuskouluttajien kanssa keskustellessa on koko sosiaalityön kirjo tullut hyvin esille. Keskusteluissa on käyty läpi niin kliinisten tutkimusten ja hoidon kuin kuntoutuksenkin onnistumiset ja sudenkuopat on pohdittu taloudellisia kysymyksiä ja arjen toiminnassa eteen nousseita onnistumisia ja haasteista. On todettava, että pitkäaikaissairailta, jos kenellä on tietoa siitä, millä tavalla se arkinen elämä oikein toimii.

Oppimiskokemuksena myös opinnäytetyön koostaminen on osoittautunut haastavaksi ja haaste on ollut oman jaksamisen ja omien voimavarojen tunnistaminen. Opinnäytetyön haastavuutta lisäsi se, että itse sukelsin niin syviin vesiin itse kokemuskoulutuksen osalta, että opinnäytetyön kriteerien hallinta unohtui täysin. Toisaalta perehtyessäni aiheeseen, joka oli erittäin mielenkiintoinen, ei opinnäytetyön metodit tai analyysit tuntuneet lainkaan tärkeiltä. Itse koin koko työn ajan, että tärkeää on tuottaa helposti luettavaa tekstiä, jonka jokainen mahdollisesti jaksaisi lukea. Jotta mahdollisimman moni tähän

tarttuisi ja etsisi tämän innoittamana lisää tietoa kokemustiedon jakamisesta ja kokemuskoulutuksesta.

Kunnioitukseni kokemuskouluttajia kohtaan kasvoi koko prosessin ajan ja olen vahvasti sitä mieltä, että kokemuskouluttajat tekevät sarallaan arvokasta työtä ja ovat kaiken tukensa ansainneet. Tulevaisuudessa varmaan suurin haaste tulee olemaan se, miten saada järjestöt vielä aktiivisemmin kehittämään toimintaa myös alueellisesti.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani (toim.) & Valli, Raine (toim.). 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. WS Bookwell Oy. Juva.

Alasuutari, Pertti. 1995. Laadullinen tutkimus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Backman, Jussi & Himanka, Juha. Fenomenologia. Luettu 23.3.2014.
www.filosofia.fi/node/2712

Elävä kirjasto
<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirvonen, Jaana. Kokemus & koulutus –lehti. 1/2013. Markkinointipörssi Oy. Helsinki.

Kokemuskoulutus. www.kokemuskoulutus.fi

Kokemuskoulutuksen koulutusohjelma. 2010. Kokemuskoulutuksesta pätevää -hanke 2010. Tulostettu 26.9.2012. http://www.kokemuskoulutus.fi/wp-content/uploads/2013/02/Kokemuskouluttajien_koulutusohjelma.pdf

Kokemuskoulutusverkoston kumppanuussopimus ja toimintaperiaatteet.

Koko -tiedote 1/2011. www.kokemuskoulutus.fi

Koko -tiedote 2/2011. www.kokemuskoulutus.fi

Melamies, Elina. Ihmisiä diagnoosien ja pykälien takana. Lapin Kansa. 30.4.2005. Luettu 10/2012.

Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet – Metodologia –sarja 4. Jaabes OÜ. Viro.

POLKU -projektin loppuraportin tiivistelmä. 2002. Anneli Laineen haastattelu materiaalia 9/2012. Luettu 10/2012. Loppuraportti saatavana kokonaisuudessaan MS-liitosta.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Syrjälä, Leena & Ahonen, Sirkka & Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjapaino West Point Oy. Rauma.

Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.). 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Täyttä elämää sairaudesta huolimatta -luentosarja. 2013-2014. <http://www.kokemuskoulutus.fi/taytta-elamaa-sairaudesta-huolimatta-luentosarja-alkaakeminmaalla-16-10-2013/>

Vilkka, Hanna. 2005. Tutki ja Kehitä. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

LIITTEET

TEEMAHAASTATTELUKYSELYMYKSET

3. Kokemuskouluttajuus

- Kauanko olet ollut mukana toiminnassa?
- Kertoisitko hieman, miksi lähdit mukaan toimintaan ja mitä odotuksia sinulla oli?
- Millä tavoin toiminta ei ole vastannut odotuksiasi?
- Mitä mielestäsi tarkoittaa kokemuskouluttajuus?
- Mitä sinun kokemuskouluttajatoimintaan kuuluu? (luentoja, ohjaustuokioita, vertaisryhmiä, haastatteluja, elävää kirjastoa ym.)
- Millaisia kohderyhmiä kokemuskouluttajana kohtaat?
- Keräätkö palautetta ja miten nämä palautteet ovat vaikuttaneet omaan toimintaasi kokemuskouluttajana?

4. Kokemuskouluttajakoulutus

- Millaiseksi koit peruskoulutuksen? Miten peruskoulutusta tulee kehittää?
- Missä ja millaista täydennys- tai jatkokoulutusta olet saanut peruskoulutuksen jälkeen?
- Miten olet itse kehittänyt omaa osaamistasi?
- Millaisiin asioihin koet itselläsi olevan tarvetta jatkokoulutuksen suhteen?
- Miten jatkokoulutus tulee mielestäsi järjestää? Lähiopetus, verkko-opetus, muu. Mikä taho kouluttaisi? Missä? Minkä pituinen koulutus?
- Saatto työnohjausta kokemuskouluttajatoimintaasi? Millainen merkitys työnoh-
jauksella on kokemuskouluttajatoimintaan?
-

- Miten koet vertaistapaamiset muiden kokemuskouluttajien kanssa? Miten kehittäisit niitä?

5. Kokemuskouluttajuuden merkitys

- Mikä on kokemuskoulutusverkosto?
- Mikä on kokemuskouluttajien Lapin alueellinen ohjausryhmä ja mitkä ovat sen tehtävät?
- Millä tavoin omaa kokemuskouluttajuuttasi markkinoidaan? Itse, järjestö, suorat yhteydenotot asiakkailta, miten muuten?
- Miten kokemuskouluttajuustoiminta käytännössä toimii? Tilaukset, keskusteluyhteys oppilaitoksen kanssa, palkkiot ym.
- Millä tavoin näkyvyyttä voi parantaa?
- Miten ulkopuolisten arvostus näkyy kokemuskouluttajatoiminnassasi?
- Millaista tukea saat omalta taustajärjestöltäsi? Millaista tuen tulisi olla?
- Miten taustajärjestössäsi on huomioitu kokemuskouluttajuus osana järjestön toimintaa (valtakunnantasolla, aluetasolla, paikallistasolla)?
- Miten toivot kokemuskouluttajuutta juurrutettavan käytännön tasolla? Järjestö - oppilaitosyhteistyö, järjestö – yritys yhteistyö, järjestö - julkinen sektori yhteistyö.
- Mikä merkitys luentopalkkioilla on toimintaasi?